

Veelindude inventuur Eesti karjäärides 2012. aastal

Hannes Pehlak^{1,2,*}, Jaanus Aua², Leho Aaslaid², Mati Salumäe²

¹ Põllumajandus- ja keskkonnainstituut, Eesti Maaülikool, Kreutzwaldi 5, 51014, Tartu

² Eesti Ornitoloogiaühing, Veski 4, 51005, Tartu

Kokkuvõte

Karjääride linnustikule on Eestis vähe tähelepanu pööratud. 2012. aastal viidi läbi veelindude loendused 39 karjääris Hiiu, Saare, Lääne, Viljandi, Järva ja Lääne-Viru maakondades. Uuritud aladel leiti pesitsemas 27 liiki veelinde, kõige liigirikamateks olid Kamariku, Lasila ja Karinu karjäärid. Tähelepanuväärne on antud töös heletildri (*Tringa nebularia*) pesakonna leidmine Kamariku karjäärist. Varasemast pole Eesti karjääridest teada ka luitsnokk-pardi (*Anas chlypeata*) ja hüübi (*Botaurus stellaris*) pesitsusjuhte. Käesoleva ja varem avaldatud tööde tulemustele tuginedes on Eesti karjääridest leitud pesitsemas 36 liiki veelinde.

Sissejuhatus

Karjääride linnustikku on Eestis seni suhteliselt vähe uuritud, varasemalt on ilmunud seitse valdavalt või täielikult karjääride linnustikule pühendatud tööd. Neis kõigis, nagu ka käesolevas töös, peetakse karjääride all silmas pae-, kruusa- ja liivakarjääre. Senini ilmunud tööde geograafiline ulatus on ühel juhul maakonnaülene (Aua 1993), teised käsitlevad ühe maakonna (Aua 1997; Väli 2001), valla (Sügav 1993) või konkreetse karjääri (Sügav 1991; Aua & Salumäe 2010) linnustikku.

Käesolev töö koondab 2012. aastal Eesti Ornitoloogiaühingu projekti „Aasta Lind 2012 – tüllid“ raames läbi viidud inventuuri tulemused ja täiendab

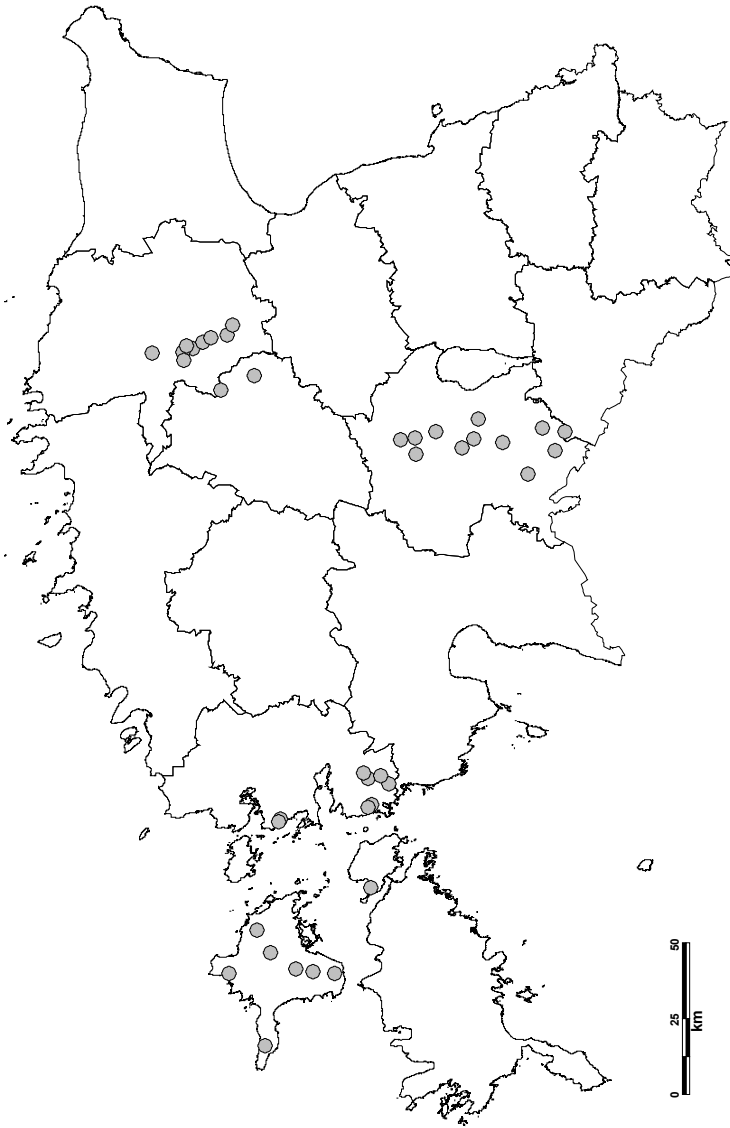
faunistilisi teadmisi veelindude pesitsemise kohta Eesti karjäärides. Veelindudena käsitletakse käesolevas töös Delany & Scott (2006) järgi hanelisi (*Anseriformes*), pütilisi (*Podicipediformes*), kurelisi (*Gruiformes*), kurvitsalisi (*Charadriiformes*) ning toonekurelisi (*Ciconiiformes*)

Materjal ja meetodika

Välitöid tehti 2012. aastal 39 karjääris Hiiu (7 ala), Lääne (8 ala), Viljandi (12 ala), Lääne-Viru (9 ala), Järva (2 ala) ja Saare (1 ala) maakondades (joonis 1). Enamik (62%) külastatud aladest olid tegutsevad karjäärid.

Välitööd kestsid 16. arillist 14. juulini. Enamasti külastati karjääre ühel korral. Karjääris liikus vaatleja vabalt valitud (või ohutusreeglitega määratud)

* E-post: hannes.pehlak@eesti.ee

Joonis 1. Uuritud karjääride paiknemine.
Figure 1. The locations of the studied quarries

marsruudil, püüdes loendusega katta kogu veelindudele pesitsemiseks sobivat ala (kõik avatud elupaigad, veekogud, kaldataimestik). Loenduse kellaaeg ja kestvus ei olnud piiratud. Igas karjääris püüti hinnata kõigi seal elavate veelinnuliikide haudepaaride arv.

Tulemused

Uuritud aladest osutusid kõige liigirikkamateks Kamariku (17 pesitsevat veelinnuliiki), Lasila (11 pesitsevat veelinnuliiki) ja Karinu (8 pesitsevat veelinnuliiki) karjäärid (tabel 1). Haudepaare oli kõige rohkem Kamariku (94 paari) ja Karinu (89 paari) karjäärides. Pesitsevaid veelinde ei leitud Suurepsi (Hiiumaakond), Hällimäe (Järva maakond), Pusku (Lääne maakond), Loksa, Väike-Tammiku, Äntu, Ärina (viimased kõik Lääne-Viru maakonnast), Mäeküla, Supsimari, Varese mäe (viimased kõik Viljandi maakonnast) karjääridest.

Kokku leiti karjäärides pesitsemas 27 liiki veelinde, võimaliku pesitsejana esines Kamariku karjääris mudatildid (*Tringa glareola*). Eesti karjäärides on kohatud pesitsemas vähemalt 36 liiki veelinde (tabel 2). Varasemast pole autoreile teada vaatlusi luitsnokk-pardi (*Anas clypeata*), hüübi (*Botaurus stellaris*) ja heletildri (*Tringa nebularia*) pesitsemise kohta.

Arutelu

Karjäärid eristuvad sageli oluliselt neid vahetult ümbritsevast maastikust. Samas on karjääride kasutamisel ja ammendumisel tekkivad elupaigad sarnased looduslike siseveekogude ja ranniku-elupaikadega ning neid asuvad kasutama osalt samad linnuliigid. Nii pesitsevad Eestis

karjäärides tüüpilised rannikuliigid nagu liivatüll (*Charadrius hiaticula*; 2012. aastal kaheksal alal, sh sisemaal Kamariku karjääris), rääkspart (*Anas strepera*) ja merisk (*Haematopus ostralegus*; sarnaselt Väli (2001) näidatule) ning siirdesoode ja rabadega seotud hele- ja mudatildid (sarnaselt Aua & Salumäe (2010) näidatule). Eeltoodust tulenevalt ei ole põhjust pidada karjääre lindude jaoks spetsiifiliseks elupaigatüübiks.

Esmakordselt Eestis karjääris pesitsemast leitud liikidest on kõige märkimisväärsem heletildri pesakonna leidmine Kamariku vanast paekarjäärist 3. juunil. Liik pesitseb Eestis peamiselt rabadel ja siirdesoodel (Leibak, Lilleleht & Veromann 1994). Kahe lauluilue (*Cygnus cygnus*) paari pesitsemine karjääris (Kamariku) pole esmakordne, sest varasemast on teada pesitsus Anelema karjääris Pärnu maakonnas (Jaanus Jürisoni vaatlus 2007).

On tähelepanuväärne, et ükski Eesti karjäärilinnustikku käsitlev töö ei maini kindla pesitsejana sookurge (*Grus grus*). Teistest seni Eesti karjäärides haudelinnuna kindlaks tegemata liikidest võib projekti tulemusena tõenäoliseks või võimalikuks pesitsejaks pidada ristparti (*Tadorna tadorna*), mustkaelputti (*Podiceps nigricollis*), hõbe- (*Egretta alba*) ja hallhaigrut (*Ardea cinerea*), rooruika (*Rallus aquaticus*), väikehuika (*Porzana parva*), rukkirääku (*Crex crex*), suurkoovitajat (*Numenius arquata*), lammitildrit (*Tringa stagnatilis*), mustviirest (*Chlidonias niger*) ja valgetiibriirest (*Chlidonias leucopterus*).

Tänu sõnad

Välitöödel osalesid Indrek Bergmann, Jaanus Elts, Triin Kaasiku, Riho Männik, Aarne Ots ja Eda Rohula. Artikli valmimisel olid abiks Jaanis

Lodjaku, Marko Mägi, Uku Paali ja Ülo Väli märkused. Läänemaa karjääride kohta jagas lahkelt oma teadmisi Olavi Vainu. Kasutamist leidsid eElurikkuse andmebaasi sisestatud avalikud linnu-

vaatlused. Karinu, Kurevere ja Esivere karjääride linnustiku uurimisel osutas abi Nordkalk AS. Aasta linnu projekti rahastas Keskkonnainvesteeringute Keskus. Suur tänu kõigile!

Summary

Waterbird inventory of Estonian quarries in 2012

The bird fauna of quarries is poorly studied in Estonia. An inventory of breeding waterbirds was carried out in 39 quarries in Hiiu, Saare, Lääne, Viljandi, Järva and Lääne-Viru counties in 2012. In total, 27 breeding species were recorded in study sites. Highest species' numbers were found in Kamariku, Lasila and Karinu quarries. It is noteworthy that a brood of common greenshank (*Tringa nebularia*) was found in Kamariku. For the first time northern shoveler (*Anas clypeata*) and eurasian bittern (*Botaurus stellaris*) were found nesting in Estonian quarries. In combination with data from previous studies, 36 species of waterbirds have been found breeding in quarries in Estonia.

Kasutatud kirjandus.

Aua, J. (1993) Karjääride linnustikust. *Hirundo*, 6, 28-34.

Aua, J. (1997) Jõgeva maakonna karjääride haudelinnustikust. *Hirundo*, 10, 27-29.

Aua, J. & Salumäe, M. (2010) Kamariku karjääri linnustikust. *Hirundo*, 23, 73-74.

Delany, S. & Scott, D.A. (2006) *Waterbird population estimates*, 4 ed. Wetlands International.

Leibak, E., Lilleleht, V. & Veromann, H. (1994) *Birds of Estonia. Status, Distribution and Numbers*. Estonian Academy Publishers, Tallinn.

Sügav, P. (1991) Selja kruusakarjääri haudelinnustik. *Loodusevaatlusi* 1989, pp. 86-87. Valgus, Tallinn.

Sügav, P. (1993) Tori valla kruusakarjäärde linnustikust. *Hirundo*, 6, 35-36.

Väli, Ü. (2001) Hiiumaa karjäärid veelindude elupaigana. *Hirundo*, 14, 43-48.

